

Το Ημερολόγιο τών Αρχαίων Ελλήνων και η μέθοδος χρονολόγησης διὰ τών Ολυμπιάδων

Τού Ἄγγελου Λιβαθινού
Καθηγητῆ Μαθηματικῶν- Λυκειάρχῃ

« Θύραζε Κήρες, ουκ ἐτ' Ανθεστήρια! »

(Ἐξω ἀπ' τὴν πόρτα μας ,Δυνάμεις τοῦ Θανάτου, ἡ Φιλοξενία πλέον τελείωσε !)

Από τὴν τελετὴ Χῦτροι τῶν Αρχαίων Ελλήνων , κατὰ τὸν μῆνα Ανθεστηριῶνα

Ο ἄνθρωπος , στὴν διαχρονικὴ εξέλιξη τῆς γνωριμίας του με τὸν κόσμο, βρέθηκε στὴν ἀνάγκη προσδιορισμοῦ τῆς ἐννοίας τοῦ χρόνου. Στὴν ἀρχή, τοῦ ἴτο αρκετὸ νὰ μετρά τὸν χρόνο, χρησιμοποιώντας τὸ **φυσικὸ περιοδικὸ φαινόμενο τῆς ἡμέρας, τῆς νύκτας** καὶ ἀργότερα **τοῦ ἡμερονυκτίου**.

Κατόπιν, ἡ ἀνάγκη καλλιέργειας καὶ συλλογῆς τῶν διαφόρων καρπῶν γιὰ τὴν ἐπιβίωσή του, τὸν οδήγησε στὴν συνειδητοποίηση τῆς ἐναλλαγῆς τῶν διαφόρων **εποχῶν**, κάθε μία ἀπὸ τίς ὁποῖες εὐνοοῦσε τὴν ἀνάπτυξη καὶ διαφορετικῆς βλάστησης.

Τὸ φυσικὸ φαινόμενο τῆς ἐμφάνισης καὶ τῆς ἀπόκρυψης **τῆς σελήνης** διαπιστώθηκε ὅτι εἶναι περιοδικὸ φαινόμενο, που διαρκεῖ συγκεκριμένον ἀριθμὸ ἡμερονυκτίων .

Από τὸ ἡμερονύκτιο στὸν μῆνα

Ἔτσι, μετὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς χρονικῆς μονάδας **τοῦ ἡμερονυκτίου**, ὁ ἄνθρωπος οδήγηθηκε στὸν προσδιορισμὸ τῆς ἀμέσως μεγαλύτερης χρονικῆς μονάδας, που ἴτανε **ἡ χρονικὴ διάρκεια ἀπὸ τὴν στιγμή τῆς ἐμφάνισης μέχρι τὴν ἀμέσως ἐπομένη ἐπανεμφάνιση τῆς σελήνης**.

Αυτὴ ἡ χρονικὴ διάρκεια, αὐτὴ ἡ νέα χρονικὴ μονάδα, ὀνομάσθηκε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες **μῆν (=μῆνας) ἢ συνοδικὸς μῆν**. Ἄλλως τε ἡ λέξη **μῆν (= μῆνας)** σημαίνει **σελήνη (= ἡ μῆνη)**.

Απὸ τὸν μῆνα στὸ ἔτος

Ἡ συνειδητοποίηση, ἐξ ἄλλου, τῆς περιοδικῆς ἀνανέωσης τῶν εποχῶν, σε συνδυασμὸ με τὴν χρονικὴ μονάδα τοῦ **μηνός**, οδήγησε στὸν προσδιορισμὸ νέας, μεγαλύτερης χρονικῆς μονάδας, **τοῦ ἔτους** .

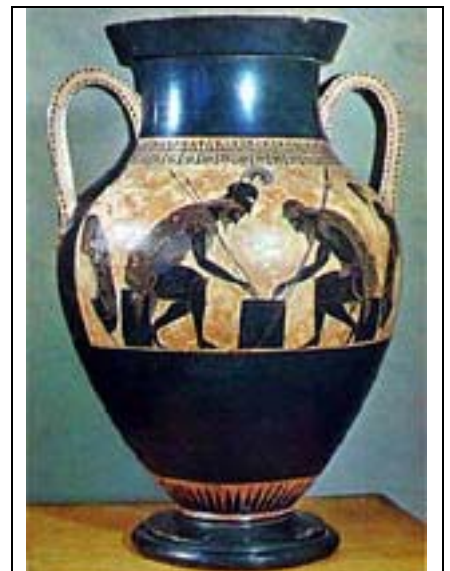
Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐγνώριζαν, ὅτι **τὸ ἔτος** εἶναι διάστημα χρόνου, τὸ ὁποῖο ἰσοῦται με τὴν χρονικὴ διάρκεια μίας πλήρους περιφορᾶς τῆς Γῆς γύρω ἀπὸ τὸν Ἥλιο (365 ¼ ἡμέρες. Ἀργότερα ὁ **Ἴππαρχος** προσδιόρισε με μεγαλύτερη ἀκρίβεια τὸ πλῆθος τῶν ἡμερῶν τοῦ ἔτους, προσέγγιση ἡ ὁποία υπολείπεται τῆς γνωστῆς σήμερα μόνον κατὰ ἐλάχιστα λεπτά!).

Ἡ Μαθηματικὴ βάση τοῦ Ἑλληνικοῦ Ημερολογίου

Οἱ Ἕλληνες ἐχώριζαν τὸ ἔτος σε 12 σεληνιακοὺς (συνοδικοὺς) μῆνες καὶ , ἐπειδὴ ἐγνώριζαν, ὅτι ὁ κάθε συνοδικὸς μῆνας δὲν εἶχε ἀκέραιον πλῆθος ἡμερῶν (29 ½ ἡμέρες περίπου), ἔδιναν στους μῆνες διάρκεια 30 ἡμερῶν (τέλειοι μῆνες) καὶ 29 ἡμερῶν (κοῖλοι μῆνες) ἐναλλάξ (κανένας μῆνας δὲν εἶχε 31 ἢ 28 ἡμέρες ὅπως σήμερα), καὶ ἐφρόντιζαν ὥστε ἡ πρώτη ἡμέρα ἐκάστου μηνός νὰ συμπίπτει, κατὰ τὸ δυνατόν, με τὴν **Νέα Σελήνη (Νουμηνία).**

Ἔτσι, ὁμῶς, τὸ (σεληνιακὸ) ἔτος, δηλαδὴ οἱ 12 σεληνιακοὶ μῆνες, ἰσοδυναμοῦσε με ἀθροισμα 354 ἡμερῶν, δηλαδὴ ἴτανε μικρότερον κατὰ 11 ¼ ἡμέρες ἀπὸ τὴν πραγματικὴν διάρκεια τοῦ (ἡλιακοῦ) ἔτους.

Γιὰ νὰ καλύψουν αὐτὴν τὴν διαφορά, προχώρησαν στὴν ἐξῆς διόρθωση: υπολόγισαν, ὅτι **σε κάθε οκτῶ (8) σεληνιακὰ ἔτη** προέκυπτε ἔλλειμμα ἐνενηντα (90) ἡμερῶν, δηλαδὴ ἓνα ἔλλειμμα τριῶν (3) μηνῶν τῶν 30 ἡμερῶν ἐκαστος (11 ¼ X 8= 90). **Γι' αὐτὸ, στὴν διάρκεια τῶν οκτῶ (σεληνιακῶν) ἐτῶν, παρενέβαλλαν τρεῖς (3) ἐμβόλιμους μῆνες:**

- έναν στην διάρκεια του τρίτου έτους,
 - δεύτερον στην διάρκεια του πέμπτου έτους
 -και τρίτον στην διάρκεια του όγδοου έτους (πλήρης οκτωχρονια, εννεαετηρίς . **Γέμιος 8.33**).

Ο μήνας αυτός, συνήθως, έμπαινε εμβόλιμος αμέσως μετά τον μήνα **Ποσειδαιώνα** (περίπου, **16 Δεκ.- 15 Ιαν.**), και ονομαζότανε: **Ποσειδαιών Β** .

Έτσι, **μέσα σε 8 ηλιακά έτη**, προέκυπτε εξίσωση του χρόνου μεταξύ των 8 σεληνιακών ετών και των 8 ηλιακών ετών!

Με αυτόν τον τρόπο οι Αρχαίοι Έλληνες εδημιούργησαν το δικό τους **ημερολόγιο**, το οποίο, επειδή στηριζότανε κατά κύριο λόγο στους σεληνιακούς (συνοδικούς) μήνες και διορθωτικά στο ηλιακό έτος, λέγεται **σεληνοηλιακό ημερολόγιο**(υπάρχει και το **ηλιακό ημερολόγιο**, καθώς και το **γνησίως σεληνιακό ημερολόγιο**).

ΤΟ ΑΤΤΙΚΟ ΣΕΛΗΝΟΗΛΙΑΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Στην Αρχαία Ελλάδα κάθε Πόλις – Κράτος είχε το δικό της ημερολόγιο, δηλαδή είχε τις δικές της ονομασίες στους 12 μήνες του έτους, και είχε τις δικές της εκδηλώσεις – εορτές κατά την διάρκεια εκάστου μηνός. Η δομή, όμως, όλων των ημερολογίων στην Ελλάδα ήτανε ίδια. Οι περισσότερες Πόλεις είχαν υιοθετήσει το **Αττικό ημερολόγιο**, περί του οποίου θα αναφερθούμε κατωτέρω .

Ο πρώτος μήνας του έτους άρχιζε το καλοκαίρι, μετά το θερινό Ηλιοστάσιο, και συγκεκριμένα περίπου την αντίστοιχη σημερινή 16^η Ιουλίου, και είχε 30 ημέρες.

Καθώς στην Αρχαία Ελλάδα η έννοια της Εβδομάδος ήτο άγνωστη, **εχώριζαν τον κάθε μήνα σε τρία δεκαήμερα** (ή δύο δεκαήμερα και ένα εννεαήμερο):

1^ο δεκαήμερο εκάστου μηνός: **Λεγόταν μὴν ἰσάμενος, ἢ μὴν ἀρχόμενος, ἢ μὴν εἰσιών.**

2^ο δεκαήμερο εκάστου μηνός: **Λεγόταν μὴν μεσών**

3^ο δεκαήμερο εκάστου μηνός: **Λεγόταν μὴν φθίνων, ἢ μὴν ἀπιών..**

Η εκφώνηση των ημερών του μηνός εγένετο ως εξής : “ **εβδόμη ἀρχομένου** » (= 7^η του συγκεκριμένου μηνός), « **δωδεκάτη μεσοῦντος** »(= 12^η του μηνός), « **23^η φθίνοντος** » (= 23^η του μηνός).Κάποιες φορές, οι ημέρες του 3^{ου}δεκαημέρου εκφωνούντο **οπισθοβατικώς** (ανάποδα): “ **δεκάτη ἀπιόντος**» (= 10η από του τέλους του μηνός, δηλαδή 20ή του μηνός).

Η ημέρα, δηλαδή το ημερονύκτιο, **αρχίζει και τελειώνει με την δύση του Ηλίου.**

Το επίσημο πολιτικό και θρησκευτικό Αττικό ημερολόγιο είχε τους παρακάτω 12 μήνες (για σωστή ανάγνωση όλοι οι μήνες **τονίζονται στην λήγουσα και είναι αρσενικού γένους**).

1^{ος} : ΕΚΑΤΟΜΒΑΙΩΝ (διάστημα περίπου 16 Ιουλίου- 15 Αυγούστου, Ημέρες 30) .

Ο 1^{ος} μήνας του πολιτικού και θρησκευτικού έτους στην Αττική. Η ονομασία του μηνός αυτού προέρχεται από την **Εκατόμβη**, η οποία σημαίνει την θυσία 100 βοδιών ή κάθε δημόσια θυσία ισάξια μ’ αυτήν.

Στην Ακρόπολη, μπροστά στον παλιό ναό τής Αθηνάς (προστάτιδος τής Πόλης), κατά την εορτή των **Παναθηναίων**, εθυσίαζαν όσες αγελάδες εχρειάζοντο για να σιτισθούν όλοι οι κάτοικοι τής Πόλεως. Τα **Παναθήναια** ήσαν μια μεγάλη εορτή, που επραγματοποιείτο προς τιμήν τής Θεάς **Αθηνάς**, στο τέλος του μηνός και κάθε 4 έτη. Παλαιότερα, ο μήνας αυτός ονομάζετο **Κρονίων**, από το όνομα του θεού **Κρόνου**. Τότε, εόρταζαν τα **Κρόνια**, εορτή προς τιμήν του Κρόνου, Πατέρα των θεών. Η εορτή αυτή εύρισκε μαζί κυρίους και δούλους σε ένα ξεφάντωμα χαράς και συμποσιών. Άλλη εορτή κατά τον μήνα Εκατομβαιώνα ήσαν τα **Συνοίκια** , στις “16 μεσοῦντος μηνός”.

2^{ος} : ΜΕΤΑΓΕΙΤΝΙΩΝ (διάστημα περίπου 16 Αυγούστου-15 Σεπτεμβρίου , Ημέρες 29) .

Κατά τον Πλούταρχο, ο μήνας αυτός ονομάσθηκε έτσι, επειδή κατά το διάστημα αυτό οι άνθρωποι μετοικούσαν, άλλαζαν δηλαδή κατοικία, άρα και γείτονες. Κατ’ αυτόν τον μήνα επραγματοποιείτο μια μικρή σχετικά εορτή, τα **μεταγείτνια**, με γυμνικούς αθλητικούς αγώνες. Ο μήνας αυτός εσήμαινε και το τέλος του υποχρεωτικού στρατιωτικού έτους .

Στο Κράτος της Ήλιδος ο μήνας αυτός (2^{ος} του έτους) ονομάζετο Απολλώνιος.

3^{ος} : ΒΟΗΔΡΟΜΙΩΝ (διάστημα περίπου:16 Σεπτεμβρίου – 15 Οκτωβρίου, Ημέρες 30) .

Η λέξη **βοηδρόμος** σημαίνει τον σπεύδοντα προς βοήθεια (βοή + δρόμος). Στις 6 και 7 του μηνός ("6 και 7 αρχομένου") ετελούντο τα **Βοηδρόμια**, εορτή εις ανάμνηση τής βοήθειας του θεού Απόλλωνος προς τον Θησέα, στον πόλεμο που έκαμε κατά των Αμαζόνων. Μετά από λίγες ημέρες ετελούντο τα πολύ γνωστά **Μεγάλα Ελευσίνια Μυστήρια** (15-23 του μηνός), προς τιμήν τής **Δήμητρας**, θεάς τής **Γεωργίας**.

Στο Κράτος της Ήλιδος ο μήνας αυτός ονομάζεται Παρθένιος.

4^{ος}: ΠΥΑΝΕΨΙΩΝ (διάστημα περίπου : 16 Οκτωβρίου – 15 Νοεμβρίου, Ημέρες 29). Ο τέταρτος μήνας του Αττικού Ημερολογίου. Η λέξη **Πυανεψιών** είναι σύνθετη (**πύανος** = κουκί, **έψω** = βράζω), προήλθε δε από ένα **έδεσμα** (φαγητό), που συνηθιζότανε κατά την περίοδο αυτήν και αποτελείτο από βρασμένους κυάμους (κουκιά) ή, σύμφωνα με άλλη εκδοχή, από αποφλοιωμένη κριθή και όσπρια.

Ο μήνας **Πυανεψιών** είχε τις περισσότερες εορτές:

α) **Τα Πυανέψια**, στις 7 του μηνός, προς τιμήν του Απόλλωνος, για την προστασία των σπαρτών. Στην **εορτή** αυτήν επραγματοποιούντο αρκετές τελετές με αρχαία προέλευση: πρόσφεραν στον θεό ένα πιάτο με κουκιά (πυάνους) και πολλά άλλα χόρτα, αναμειγμένα με αλεύρι και στάρι.

β) **Τα Οσχοφόρια** (Όσχος = νέον κλήμα αμπέλου), προς τιμήν του θεού Διονύσου. Έφηβοι σε χορό, που οδηγούσαν δύο εξ αυτών **αμφιθαλείς** (που είχαν, δηλαδή, στην ζωή και τους δύο γονείς τους), έφερναν κλαδιά από αμπέλι, φορτωμένα με σταφύλια. Ακολουθούσαν χοροί και αγώνες δρόμου μεταξύ των εφήβων.

γ) **Τα Θεσμοφόρια**, (στις 11, 12, και 13 του μηνός), εορτή προς τιμήν τής Δήμητρας, θεάς τής Γεωργίας, που φροντίζει για την γονιμότητα των σπαρτών και των γυναικών.

Η λέξη **Θεσμοφόρος** (θεσμός + φέρω) σημαίνει αυτόν, που φέρει (ορίζει) θεσμούς και νόμοθεσίες (**στην Ήλιδα**, οι φύλακες των νόμων, οι εποπτεύοντες την τήρηση των νόμων, ονομάζοντο **θεσμοφόροι**). Τα **Θεσμοφόρια** ήσαν εορτή **μόνον των παντρεμένων γυναικών** (απηγορεύετο η συμμετοχή στους άνδρες, στις ανύπανδρες γυναίκες και στις Εταίρες). Οι γυναίκες ετοιμάζοντο για την συμμετοχή τους στην εορτή, απέχοντας για μερικές ημέρες από κάθε σεξουαλική σχέση. Κατά τις ημέρες τής εορτής γυναικοκρατείτο η δραστηριότητα και λειτουργία τής Αττικής Κοινωνίας. Εμπνευσμένη από την εορτή αυτήν είναι η γνωστή Κωμωδία του Αριστοφάνη "**Θεσμοφοριάζουσες**", όπου με σκωπτικό τρόπο εξιστορούνται τα δρώμενα στη Αρχαία Αθήνα.

δ) **Τα Απατούρια** (πιθανώς εκ του : **απάτωρ**= **ορφανός**), πολιτική εορτή των φατριών (οικογενειακών δένδρων), διάρκειας τριών ημερών, κατά την οποίαν οι Αθηναίοι πολίτες έκαναν θυσίες και συμπόσια κατά τις δύο πρώτες ημέρες, ενώ κατά την τρίτη και τελευταία ημέρα (που ελέγετο **Κουρεώτις**) οι αρχηγοί των οικογενειών παρουσίαζαν στα υπόλοιπα μέλη τής φατρίας τα νόμιμα παιδιά τους, που γεννήθηκαν στο έτος αυτό, για να τα γράψουν εν συνεχεία στους καταλόγους των πολιτών.

ε) **Τα Χαλκεία**, εορτή προς τιμήν τής Αθηνάς (Εργάνης), προστάτιδος των Τεχνιτών, και του θεού Ήφαιστου, προστάτη των σιδηρουργών. Η εορτή εγένετο την τελευταία ημέρα του μηνός (29^η). **Στο Κράτος της Ήλιδος ο μήνας αυτός ελέγετο Αλφάιος** (η Ήλιδα = η παραγωγή).

5^{ος} : ΜΑΙΜΑΚΤΗΡΙΩΝ (Ο 5^{ος} μήνας, διάστημα: περίπου 16 Νοεμβρίου-15 Δεκεμβρίου, Ημέρες 30).

Την περίοδο αυτήν εορτάζετο ο «**Ζεύς Μαιμάκτης**». Η λέξη **Μαιμάκτης** προέρχεται ίσως από το ρήμα «**μαιμάσσω**», που σημαίνει: επιθυμώ πολύ (με πάθος) κάτι ή κάποιον, δηλαδή ποθώ. Ίσως η λέξη σχετίζεται με τον πολυγαμικό χαρακτήρα του Διός!

Στο Κράτος της Ήλιδος ο μήνας αυτός ελέγετο Αθανάιος (: α+ θάνατος).

6^{ος}: ΠΟΣΕΙΔΑΙΩΝ (Ο 6^{ος} μήνας, διάστημα περίπου: 16 Δεκεμβρίου -15 Ιανουαρίου, Ημέρες 29).

Η ετυμολογία τής λέξεως είναι αμφιλεγόμενη. Μία ερμηνεία είναι, ότι προέρχεται από το όνομα του Θεού **Ποσειδώνος**, ενώ κατ' άλλους έχει την ίδια ρίζα με το επίθετο **πόσιμος** (δηλαδή, αυτό που μπορεί να πιεί κάποιος, δηλαδή τον **οίνο, το κρασί**).

Κατά τον μήνα αυτόν επραγματοποιούντο οι εξής εορτές:

α) **Τα Αλώα** (: η άλως= το αλώνι ή το καλλιεργημένο χωράφι). Εορτή προς τιμήν τής **Δήμητρας**, για να προστατεύσει την βλάστηση (όπως τα Θεσμοφόρια, για την προστασία τής σποράς). Προσεφέροντο θυσίες στην θεά **Δήμητρα** και στην κόρη της, **Περσεφόνη**. Δεν επιτρέπετο, οι άνδρες να λάβουν μέρος στα Αλώα (εκτός από μερικούς άρχοντες, που επέβλεπαν τις τελετές). Ελεύθερη ήτο όμως η συμμετοχή για τις Εταίρες (η συμμετοχή των οποίων απηγορεύετο στα Θεσμοφόρια).

β) Τα κατ' αγρούς Διονύσια (ή Μικρά Διονύσια), σε διάκριση από τα κατ' Άστου (ή εν Άστει) Διονύσια, εορτή προς τιμήν του θεού Διονύσου. Μια αγροτική πομπή μετέφερε ένα κάνιστρο (κανηφόροι) και πίσω της ακολουθούσε μια άλλη πομπή μεταφέροντας έναν φαλλό. Ακολουθούσαν λαϊκές διασκεδάσεις, χοροί, τραγούδια, πειράγματα κλπ. Από την αρχή του 5^{ου} αι. οι πλούσιοι Δήμοι, παράλληλα με αυτές τις εκδηλώσεις, διοργάνωναν και δραματικές παραστάσεις.

Στο Κράτος της Ήλιδος ο μήνας αυτός ελέγεται Θυῖος (θυῖω=μαινομαι, διατελώ υπό έμπνευση).

7^{ος}: ΓΑΜΗΛΙΩΝ (7^{ος} μήνας, περίπου 16 Ιανουαρίου–15 Φεβρουαρίου, Ημέρες 30).

Ο μήνας, κατά τον οποίον ετελούντο συνήθως οι γάμοι. Κατ' αυτόν ετελούντο οι εξής εορτές:

α) Τα Γαμήλια (ή Θεογάμια), εορτή αφιερωμένη στις θεότητες, που προστάτευαν τον γάμο: Δία, Ήρα, Αφροδίτη, Αρτέμιδα, Πειθώ.

β) Τα Λήναια, εορτή της οποίας το όνομα οφείλετο σε τοπωνύμιο περιοχής της Αθήνας, με το όνομα " Λήναιον ", και αφιερωμένη στον Βάκχο (Διόνυσο). Κατά την εορτήν αυτήν ετελείτο μια οργιαστική εκδήλωση των Ληνών (γυναικών, που τις καταλαμβάνει βακχικό «ντελίριο»!). Αυτές οι γυναίκες εχόρευαν, αναμαλλιασμένες και σε έκδηλη έκσταση, διάφορους χορούς στην ιερή θέση Λήναιον (Ληναί = άλλο όνομα των Μαινάδων).

Ακόμη επραγματοποιούντο δραματικές και λυρικές θεατρικές παραστάσεις, μια και ο Βάκχος ήτο ο θεός του Διθυράμβου. Στα Λήναια είχε παρουσιάσει ο Αριστοφάνης τα γνωστά σ' εμάς έργα του: Αχαρνείς, Ιππείς, Σφήκες.

Στο Κράτος της Ήλιδος ο μήνας αυτός ονομάζεται : Διόσθυος (Διός+ θυώ-θυσιάζω).

8^{ος}: ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΩΝ (διάστημα περίπου: 16 Φεβρουαρίου–15 Μαρτίου, Ημέρες 29).

Το όνομα Ανθεστηρίων, ετυμολογικώς, προέρχεται από το ρήμα «ανθεσιώ», που σημαίνει « ανταποδίδω φιλοξενία», και όχι από την λέξη άνθος, όπως πολλοί πιστεύουν. Κατά τον μήνα αυτόν ετελούντο οι εξής εορτές :

α) Τα Ανθεστήρια, τριήμερη εορτή (11, 12, και 13 του μηνός) προς τιμήν του Βάκχου.

Την πρώτη ημέρα, που ελέγεται Πιθογία, άνοιγαν τους πίθους, όπου εφύλασσαν τον οίνο.

Την δεύτερη ημέρα (Χόες) εγένοντο διαγωνισμοί ανάμεσα σε πότες οίνου.

Η τρίτη ημέρα της εορτής, που είχε την ονομασία χύτροι, ήτο αφιερωμένη στους νεκρούς και στους ετοιμοθάνατους. Επίστευαν ότι, με το τέλος των Ανθεστηρίων, έφευγαν μαζί και τα κακά πνεύματα, και γι' αυτό φώναζαν: « θύραζε Κήρες, ουκ έτ' Ανθεστήρια » (= έξω από την θύρα φύγετε, Κήρες –Δυνάμεις του θανάτου-. τα Ανθεστήρια – δηλαδή η φιλοξενία- τελείωσαν!).

β) Τα Χλοία, εορτή της Δήμητρας,

γ) Τα Διάσια, η πιο μεγάλη από τις Αθηναϊκές εορτές προς τιμήν του Διός.

9^{ος}: ΕΛΑΦΗΒΟΛΙΩΝ (Ο ένατος μήνας, διάστημα περίπου 16 Μαρτίου–15 Απριλίου, Ημέρες 30).

Ετυμολογικώς η ονομασία Ελαφηβολιών προέρχεται από το ουσιαστικό Ελαφηβόλια (έλαφος+βάλλω), εορτή προς τιμήν της θεάς Αρτέμιδος (προστάτιδος του κυνηγίου).

Τα Ελαφηβόλια, άλλη ονομασία για τα Μεγάλα Διονύσια (ή αλλιώς : τα εν Άστει ή

κατ' Άστου Διονύσια, προς διάκριση από τα « κατ' αγρούς Διονύσια ») ήσαν η δεύτερη θεατρική περίοδος, μετά τα Λήναια, και προσήλκυαν πολλούς ξένους. Διαρκούσαν πέντε ημέρες, στην διάρκεια των οποίων επαρρουσιάζοντο στην Αθήνα διάφορα θεατρικά έργα σε διαγωνισμό.

Στις 9 του μηνός επαρρουσιάζαν τους διθυράμβους, στις 10 του μηνός τις Κωμωδίες, και, από τις 11 μέχρι τις 13 του μηνός, τις τριλογίες.

Μόνον κατά τον μήνα αυτόν επέτρεπε η θεά Άρτεμις το κυνήγι του ελαφιού.

Στο Κράτος της Ήλιδος ο μήνας αυτός ονομάζεται Ελάφιος.

10^{ος}: ΜΟΥΝΥΧΙΩΝ (Ο 10ος μήνας του Αττικού Ημερολογίου, 16 Απριλίου–15 Μαΐου, Ημέρες 29).

Η ονομασία Μουνυχιών προέρχεται από την Μουνυχία, το όνομα δηλαδή του λιμανιού μεταξύ Πειραιώς και Φαλήρου (ο κόλπος της Μουνυχίας, το λιμάνι της Μουνυχίας, το επιλεγόμε-

νο επί Τουρκοκρατίας και «Τουρκολίμανο»). Κατά τον μήνα αυτόν ετελείτο εορτή προς τιμήν της θεάς **Αρτέμιδος**, ναός της οποίας υπήρχε στην Μουνυχία, όπου και ελατρεύετο.

11^{ος}: ΘΑΡΓΗΛΙΩΝ (Ο 11^{ος} μήνας τού έτους. Διάστημα:περίπου 16 Μαΐου–15 Ιουνίου, Ημέρες 30).

Κατά τον μήνα αυτόν επραγματοποιείτο ο θερισμός. Στις αρχές τού μηνός εγένοντο εκδηλώσεις-εορτές, **τα Θαργήλια**, προς τιμήν τού Απόλλωνος, αδελφού της Αρτέμιδος.

Την πρώτη ημέρα τών εορτών (6^η αρχομένου μηνός) η πόλη καθαριζόταν με την τελετή **Φαρμακοί**. Κατ’ αυτήν δύο άνθρωποι, τρέχοντες,

διέσχιζαν τους δρόμους της πόλεως, ενώ οι περαστικοί τούς κυνηγούσαν και τούς κτυπούσαν με **σκιλλοκρέμμυδα (σκίλλα)** και με κλαδιά συκιάς για να τους διώξουν από την πόλη, δείγμα της επιθυμίας τους να απομακρύνουν μαζί μ’ αυτούς τα **μιάσματα** που είχαν εισχωρήσει στην πόλη.

Την δεύτερη ημέρα τών εορτών (στις 7 τού μηνός) πρόσφεραν στον Απόλλωνα τον «**Θάργηλον άρτον**», δηλαδή άρτον από τα πρώτα στάχυα, που έκοβαν πριν από τον θερισμό, ο οποίος θα ακολουθούσε σε λίγες ημέρες.

Στις 25 τού μηνός γιόρταζαν **τα ιερά πλυντήρια**, τελετή κατά την οποία μετέφεραν το ξύλινο άγαλμα (**ξόανον**) της Αθηνάς μαζί με το πέπλο τού χρυσελεφάντινου αγάλματος στο Φάληρο, τα έρριχναν στην θάλασσα για να πλυθούν και να καθαρθούν, πρόσφεραν δε στην θεά γλυκά από σύκα.

Οι εορτές, δηλαδή, κατά τον μήνα **Θαργηλιώνα**, αποσκοπούσαν στον εν γένει εξαγνισμό της πόλης, πρό της συγκομιδής τών καρπών.

12^{ος} : ΣΚΙΡΟΦΟΡΙΩΝ (Ο τελευταίος μήνας τού Αττικού Ημερολογίου, 16 Ιουλ.-15 Ιουλ., Ημέρες 29).

Οι κύριες εορτές κατά τον μήνα αυτόν ήσαν :

α) Τα Σκιροφόρια: εορτή προς τιμήν της Αθηνάς. Το λευκό υφαντό πέπλο της θεάς Αθηνάς το ονόμαζαν **σκίρον**. Το **σκίρον**, το οποίο είχαν πλύνει κατά τον προηγούμενο μήνα, το μετέφεραν τεντωμένο πάνω από το κεφάλι τους οι Ιέρειες της Αθηνάς (**Αρρηφόροι**) και το πήγαιναν στην περιοχή «**Σκίρον**» (**Κακιά σκάλλα, Σκιρωνίδες πέτρες**), από όπου εν συνεχεία το επέστρεφαν στην Ακρόπολη .

β) Τα Διπόλια ή Διπόλεια (=Διί + πόλις), εορτή προς τιμήν τού Διός με ιππικές επιδείξεις.

γ) Τα Βουφόνια, η τελευταία εορτή τού έτους, αφιερωμένη στον Δία, Πατέρα τών θεών και τών ανθρώπων. Κατά την εορτή αυτήν εθυσίαζαν βόδια στον Δία (**Βουφόνος=βούς+φόνος**).

Συνοπτικώς, λοιπόν, οι 12 μήνες (ή οι 13 με τον εμβόλιμο) τού Αρχαίου Ελληνικού Ημερολογίου ήσαν οι εξής, σε αντιστοιχίση με την σύγχρονη ονομασία:

Πίνακας μηνών τού Αρχαίου Ελληνικού Ημερολογίου

Μήνας τού έτους	Ονομασία μηνός στην Αθήνα	Ονομασία μηνός στην Ήλιδα	Πλήθος ημερών	Χρονικό Διάστημα(περίπου) με σημερινούς όρους
1^{ος}	Εκατομβαιών	;	30	16 Ιουλίου- 15 Αυγούστου
2^{ος}	Μεταγειτινιών	Απολλώνιος	29	16 Αυγούστου-15 Σεπτεμβρίου
3^{ος}	Βοηδρομιών	Παρθένιος	30	16 Σεπτεμβρίου-15 Οκτωβρίου
4^{ος}	Πυανεπιών	Αλφαιός	29	16 Οκτωβρίου-15 Νοεμβρίου
5^{ος}	Μαιμακτηριών	Αθαναίος	30	16 Νοεμβρίου-15 Δεκεμβρίου
6^{ος}	Ποσειδαιών	Θυϊός	29	16 Δεκεμβρίου-15 Ιανουαρίου
6 α Εμβόλιμος στο 3 ^ο , 5 ^ο , 8 ^ο έτος	Ποσειδαιών δεύτερος ή Ποσειδαιών ύστερος	;	30	
7^{ος}	Γαμηλιών	Διόσθους	30	16 Ιανουαρίου-15 Φεβρουαρίου
8^{ος}	Ανθεστηριών	;	29	16 Φεβρουαρίου- 15 Μαρτίου
9^{ος}	Ελαφηβολιών	Ελάφιος	30	16 Μαρτίου-15 Απριλίου
10^{ος}	Μουνυχιών	;	29	16 Απριλίου-15 Μαΐου
11^{ος}	Θαργηλιών	;	30	16 Μαΐου-15 Ιουνίου
12^{ος}	Σκιροφοριών	;	29	16 Ιουνίου-15 Ιουλίου

Η χρονολόγηση των ιστορικών γεγονότων στην Αρχαία Ελλάδα και οι Ολυμπιάδες

Η χρονολόγηση των ιστορικών γεγονότων, αρχικά, δεν ήτο ενιαία στην Αρχαία Ελλάδα. Κάθε Πόλις-Κράτος είχε τον δικό της τρόπο να τοποθετεί χρονικά ένα σημαντικό ιστορικό γεγονός. Για τον σκοπό αυτόν, πολλές φορές έχουν χρησιμοποιηθεί και σημαντικά αστρονομικά γεγονότα, όπως οι εκλείψεις του Ηλίου.

Στην Αρχαία Αθήνα, αρχικώς, χρονολογούσαν με ενιαίο τρόπο τα ιστορικά γεγονότα επί τη βάσει του **Καταλόγου των Επωνύμων Αρχόντων**. Έτσι, επί παραδείγματι, αναφέρεται, ότι ο Πεισίστρατος έγινε Τύραννος των Αθηνών **επί Άρχοντος Κωμέου**. Τούτη η αναφορά, με την βοήθεια και άλλων πληροφοριών, οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι αυτό **το σημαντικό ιστορικό γεγονός έλαβε χώραν στην Αθήνα το έτος 560 π.Χ., κατά την χριστιανική χρονολόγηση.**

Στην Αρχαία Σπάρτη, χρονολογούσαν επί τη βάσει **τού καταλόγου των πρώτων Εφόρων.**

Οι Ρωμαίοι χρονολογούσαν **από το έτος κτίσεως τής Ρώμης** (έτος 753 π.Χ.).

Γίνεται, λοιπόν, φανερό, ότι ο διαφορετικός τρόπος χρονολόγησης των ιστορικών γεγονότων στα διάφορα μέρη τής Αρχαίας Ελλάδος εδημιουργούσε και προβλήματα συνεννόησης μεταξύ των ανθρώπων.

Αργότερα, ένα σημαντικό ιστορικό γεγονός, το οποίο απεδέχθησαν όλοι οι Έλληνες στην Αρχαία Ελλάδα ως χρονικό σημείο αναφοράς για την χρονολόγηση των ιστορικών γεγονότων, ήτο **η πρώτη γραπτή χρονική αναφορά για την**

πραγματοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ολυμπία με την ευθύνη του Κράτους τής Ήλιδος.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες, που ετελούντο στην Ολυμπία προς τιμήν του Διός, πατέρα των θεών, άρχισαν, σύμφωνα με την Ελληνική Μυθολογία, πολύ πριν από τον 8^ο αιώνα π.Χ., και ιδρυτής τους στην Μυθολογία αναφέρεται ο Ηρακλής. Αλλά η πρώτη **γραπτή καταχώριση** Ολυμπιακών Αγώνων έγινε για τους Αγώνες **τού έτους 776 π.Χ.** Η καταγραφή έγινε τον 5^ο αιώνα π.Χ., από τον Σοφιστή, **Ιππία τον Ηλείο**, ο οποίος πρώτος συνέταξε κατάλογο των νικητών στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Εκεί καταγράφεται ως πρώτος Ολυμπιονίκης **ο Ηλείος δρομέας Κόροιβος**. Οι Αγώνες τότε περιελάμβαναν ένα μόνον Αγώνισμα: τον δρόμο **ενός σταδίου** (192,28 μέτρα).

Ο νικητής στο αγώνισμα αυτό έδινε και το όνομά του στους συγκεκριμένους Ολυμπιακούς Αγώνες. Αργότερα, μετά από 52 χρόνια, προσετέθησαν και άλλα αγώνισματα.

Οι **Ολυμπιακοί Αγώνες**, επραγματοποιούντο κάθε 4 έτη, και για την ακρίβεια κάθε 49 ή 50 μήνες εναλλάξ, δεδομένου ότι, όπως είπαμε παραπάνω, μία πλήρης οκτωχρονιά (**εννεαετηρίς**) είχε 99 μήνες ($8 \times 12 = 96$ μήνες και 3 **εμβόλιμους** μήνες = 99 μήνες = 49+50).

Ο μήνας του Κράτους τής Ήλιδος, κατά τον οποίον ετελούντο οι Ολυμπιακοί Αγώνες, ήτο την μία φορά ο Απολλώνιος, και την επόμενη φορά ο μήνας Παρθένιος.

Με άλλα λόγια, οι Αγώνες ετελούντο το Καλοκαίρι προς το Φθινόπωρο (Αύγουστος-Σεπτέμβριος): **" γίνεται δε ο αγών ποτέ μεν δια μθ' μηνών, ποτέ δε δια ν', όθεν και ποτέ μεν τώ Απολλωνίω μηνί, ποτέ δε τώ Παρθενίω επιτελείται »** (« Πραγματοποιούνται, λοιπόν, οι Ολυμπιακοί Αγώνες, την μία φορά μεν μετά από 49 μήνες, την άλλη δέ μετά από 50 μήνες, και γι' αυτό την μία φορά τελούνται κατά μήνα Απολλώνιον, την άλλη φορά δέ κατά μήνα Παρθένιον», Σχολιαστής Πινδάρου, Ολυμπ. 5.35).

Όταν έφθανε η εποχή των Ολυμπιακών Αγώνων, οι Ηλείοι εκήρυσσαν την **Ιερή Εκεχειρία** (παύση των πολέμων και των εχθροπραξιών), στέλλοντας πρέσβεις **με αυτό το μήνυμα** σε όλες τις Πόλεις-Κράτη τής Ελλάδας (Παυσανίας 5.20.1, όπου υπάρχει και το κείμενο τής Ιερής Εκεχειρίας επάνω στον Δίσκο του Ιφίτου, Παυσανίας 5.4.5 - 6, Πλουτ. Λυκ.1.1 και 23.2, Θουκ. 5.49).

Στους Αγώνες μπορούσαν να πάρουν μέρος **μόνον γνήσιοι Έλληνες και ελεύθεροι πολίτες**, δηλαδή, όπως μας πληροφορεί ο Ιστοριογράφος Ηρόδοτος, **δεν μπορούσαν να πάρουν μέρος βάρβαροι (δηλ. μη Έλληνες)**: **« ού βαρβάρων αγωνιστέων είναι τον αγώνα αλλά Ελλήνων »** (**Ηρόδ.5.22**).

Από τα μέσα του 5^{ου} Π.Χ. αιώνας στους Ολυμπιακούς Αγώνες παρουσίαζαν έργα τους μεγάλοι συγγραφείς, καλλιτέχνες, ποιητές, ρήτορες, όπως ο Ηρόδοτος, ο Λυσίας, ο Ιππίας ο Ηλείος, ο Γοργίας, κ.ά.

Έτσι, οι Ολυμπιακοί Αγώνες είχαν αποκτήσει πλέον πανελλήνια απήχηση και αίγλη. Και, ως πανελλήνιο σημαντικό και περιοδικό (ανά τέσσερα έτη) ιστορικό γεγονός, μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την χρονολόγηση άλλων γεγονότων.

Το χρονικό διάστημα των τεσσάρων ετών, που ακολουθούσε από την πραγματοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων μέχρι και την επόμενη διοργάνωση ονομαζότανε: **Ολυμπιάς**.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 776 π.Χ., απετέλεσαν, λοιπόν, την χρονική αφετηρία επί τη βάσει της οποίας **οι Ηλείοι** και αργότερα **όλοι οι Έλληνες** χρονολογούσαν πλέον τα επόμενα ιστορικά γεγονότα.

Η τετραετία από τους Αγώνες του 776 μέχρι την παραμονή της πραγματοποιήσεως των επομένων (δευτέρων στην σειρά) Ολυμπιακών Αγώνων ονομάστηκε **1^η Ολυμπιάς**.

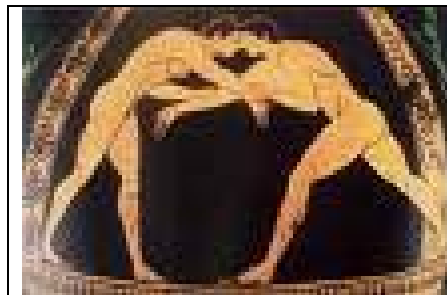
Η **2^η Ολυμπιάς** αναφέρεται στο **χρονικό διάστημα**

από τους **δευτέρους** Ολυμπιακούς Αγώνες του έτους 772 π.Χ. (κατά την χριστιανική χρονολόγηση), μέχρι την πραγματοποίηση των **τρίτων** στην σειρά Ολυμπιακών Αγώνων του 768 κ.ο.κ.

Έτσι, αριθμίζαν όλες τις Ολυμπιάδες: 1^η Ολυμπιάς, 2^η, 3^η, 4^η, 5^η Ολυμπιάς κλπ.

Για τον προσδιορισμό μάλιστα των ενδιαμέσων ετών μεταξύ δύο Ολυμπιάδων, χρησιμοποιείται η έκφραση, όπως: **« Το 2^ο έτος της πρώτης Ολυμπιάδος»**, που σημαίνει το έτος 775, καθ' ότι το πρώτο έτος της **πρώτης** Ολυμπιάδος είναι το έτος πραγματοποίησης των **πρώτων** Ολυμπιακών Αγώνων του 776.

Επίσης: το 2^ο έτος της 2^{ης} Ολυμπιάδος σημαίνει: έχει περάσει μία πλήρης Ολυμπιάς (η 1^η= 4 έτη) και δύο ακόμη έτη από τους 2^{ους} Ολυμπιακούς Αγώνες, άρα 6 έτη από την έναρξη της 1^{ης} Ολυμπιάδος. Συνεπώς, το 2^ο έτος της 2^{ης} Ολυμπιάδος= 777-6=771. Αλλιώς: οι δεύτεροι Ολυμπιακοί Αγώνες έγιναν το 772 (776-4=772). Πρώτο έτος της 2^{ης} Ολυμπιάδος είναι το 772, άρα το 2^ο έτος της 2^{ης} Ολυμπιάδος είναι το 771(772-1=771).

Πολλά σημαντικά ιστορικά γεγονότα στην Αρχαία Ελλάδα μάς παραδίδονται με χρονολόγηση επί τη βάσει της αριθμησης των Ολυμπιάδων. Έτσι, Αρχαίοι Έλληνες Ιστορικοί, όπως ο Ερατοσθένης, ο Απολλόδωρος, ο Διόδωρος κλπ, στηριζόμενοι στην χρονολόγηση επί τη βάσει των Ολυμπιάδων, μάς παρέδωσαν πραγματικές και αξιόπιστες χρονολογικές μελέτες ιστορικών γεγονότων της Αρχαίας Ελλάδος.

Αναφέρουμε ενδεικτικώς δύο παραδείγματα από την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία:

1) Παραδίδεται στις αρχαίες γραπτές πηγές, ότι η Ναυμαχία της Σαλαμίνας συνέβη **κατά το πρώτον έτος της 75^{ης} Ολυμπιάδος (Ολυμπιάς 75,1).**

Για να υπολογίσουμε το έτος πραγματοποιήσεως της ιστορικής αυτής ναυμαχίας, κατά την χριστιανική χρονολόγηση(πρό Χριστού , μετά Χριστόν), προβαίνουμε στους εξής υπολογισμούς:

α) Όταν συνέβη η ναυμαχία, είχαν παρέλθει 74 πλήρεις Ολυμπιάδες και ένα ακόμη έτος από την 75^η Ολυμπιάδα.

β) υπολογίζουμε το πλήθος των ετών, που περιλαμβάνουν οι 74 Ολυμπιάδες και προσθέτουμε το ένα ακόμη έτος: $74 \times 4 + 1 = 297$ έτη.

γ) Το 297 το αφαιρούμε από το 777 (αφού, όπως έχουμε σημειώσει, το πρώτο έτος της 1^{ης} Ολυμπιάδος είναι το 776). Είναι, λοιπόν, $777 - 297 = 480$ π.Χ., κατά την χριστιανική χρονολόγηση.

Δηλαδή, η ναυμαχία της Σαλαμίνας έλαβε χώραν το έτος 480 π.Χ., κατά την χριστιανική χρονολόγηση.

2) παραδίδεται από τον Έλληνα Ιστορικό, Ηρόδοτο, ότι η Μάχη του Μαραθώνος μεταξύ Ελλήνων και Περσών έλαβε χώραν κατά το **3^ο έτος της 72^{ης} Ολυμπιάδος (Ολυμπιάς 72,3).**

Με όμοιους, όπως ανωτέρω, υπολογισμούς, προκύπτει ότι το κοσμοϊστορικό αυτό γεγονός συνέβη κατά το έτος: 490 π.Χ. κατά την χριστιανική χρονολόγηση ($71 \times 4 + 3 = 287$, $777 - 287 = 490$).

Εάν σήμερα συνεχίζαμε να χρονολογούμε επί τη βάσει των Ολυμπιάδων, με 1^η την Ολυμπιάδα του Κοροΐβου (776 π.Χ.), το έτος που διανύουμε (2006 μ.Χ. κατά την χριστιανική χρονολόγηση) θα το αριθμούσαμε ως το **2^ο έτος της 696^{ης} Ολυμπιάδος, ή 2.782 μ.Ο.**(μετά την πρώτη Ολυμπιάδα).

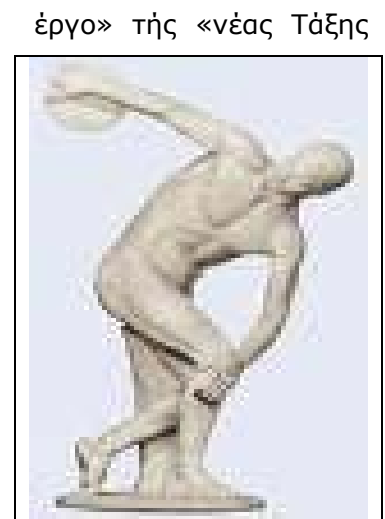
Βέβαια, οι **Ολυμπιακοί Αγώνες στον Ιερό τόπο της Ολυμπίας** εκράτησαν, όπως γνωρίζουμε, επί 1.169 συνεχή έτη (από το 776 π.Χ. μέχρι το 393 μ.Χ. , σύνολο 293 ΟΛΥΜΠΙΑΔΕΣ), και δεν κατέρευσαν από μόνοι τους.

Τους κατήργησε το 393 μ.Χ. «με φωτιά και τσεκούρι» ο **Ισπανός Flavius Theodosius ή Θεοδόσιος Α΄**, Αυτοκράτορας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, ο επονομασθείς « Μέγας »(!) , ένα

έτος ακριβώς πριν πεθάνει, δρομολογώντας έτσι το « πολιτιστικό πραγματών», που επιβλήθηκε με την νέα θρησκεία, και το οποίο υλοποιήθηκε με απίστευτες καταστροφές στην Ελλάδα, με εξανδραποδισμούς, βασανιστήρια, εκτελέσεις και δολοφονίες χιλιάδων ελλήνων που πίστευαν στην αρχαία ελληνική θρησκεία, με την καταστροφή της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας, και γενικά με τον βανδαλισμό, και την μετατροπή σε ερείπια αμέτρητων « ειδωλολατρικών » ναών, έργων τέχνης και άλλων μνημείων στην Ελλάδα!

Χρόνια μετά την κατάκτηση της Ελλάδος από τους Ρωμαίους, επιβλήθηκε στην Ελλάδα η χρονολόγηση από κτίσεως Ρώμης (**753 π.Χ.**), η οποία συνυπήρχε με την **χρονολόγηση επί τη βάσει των Ολυμπιάδων (776 π.Χ.)** και με την **χρονολόγηση «από Διοκλητιανού»**(284 μ.Χ.).

Η χρονολόγηση από την γέννηση του Χριστού επεβλήθη τον 6^ο αιώνα μ.Χ., και την εισηγήθηκε ο Σκύθης μοναχός στην Ρώμη, **Διονύσιος ο Μικρός**, το 532 μ.Χ. –

Βιβλιογραφία:

- 1) **Δημ. Κωτσάκης:** Ο Ήλιος και οι Πλανήται, Αθήνα 1964
- 2) **Νικ.Δ. Νικολάου:** Κοσμογραφία, ΟΕΔΒ 1963
- 3) **Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια**
- 4) **Δ. Κωτσάκης- Κ. Χασάπης:** Κοσμογραφία, ΟΕΔΒ 1979
- 5) **Ε. Θεοδοσίου και Ε. Δανέζης:** Το άστρο της Βιθλεέμ. Οι κυριώτερες υποθέσεις και η υπερβατική φύση του. Περιοδ. «Πεμπτουσία», τ.1^ο 1999
- 6) **Άγγελος Λιβαθινός:** Το Ημερολόγιο των Αρχαίων Ελλήνων. Εφημερίδες: α) ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ Αμαλιάδος (24,28,31.12.1999), β) ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ Πατρών (27.12.1999), γ) Το ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΒΗΜΑ της Ηλείας (28.12.1999), δ) ΠΑΤΡΙΣ Πύργου (31.12.1999), ε) ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ Αθηνών (06.01.2000), και στ) ΚΑΡΔΑΜΑΣ Εφημερίς των Συζητήσεων (φ.1,2,3- Ιούλιος 2001-Μάρτιος 2002)